

Aharon Appelfeld

Visat núm. 19

(abril 2015)

per Eulàlia Sariola

Neix l'any 1932, prop de Czernowitz, aleshores Romania i avui Ucraïna. Fill de jueus assimilats benestants, parla alemany amb la família, fet força comú entre els jueus d'aquestes característiques. També coneix el rutè, el romanès i el francès. Coneix l'ídix de les seves estades a casa dels avis, que viuen en un poble dels Carpats. Són jueus practicants i ell, quan els va a veure, els sol acompanyar a la sinagoga, així que l'hebreu litúrgic no li és del tot desconegut.

La seva mare és assassinada en començar les persecucions contra els jueus a Romania, el 1940. Aharon i el seu pare viuen primer al gueto i després al camp de concentració de Transnístria, a la frontera amb Ucraïna, on aviat els separen. La tardor del 1942 fuig del camp i sobreviu enmig dels boscos entre prostitutes, bandits i tota mena de gent marginal que l'ajuden sense saber que és jueu. L'any 1944, acompanya l'exèrcit rus mentre avança per Romania i Bulgària. Troba tota mena de gent: bona, dolenta, generosa, cruel... Són anys molt difícils per a un nen de vuit o deu anys, perquè alhora que descobreix la seva identitat jueva, l'ha d'amagar per poder sobreviure entre cristians. Aquesta identitat dual que es construeix tota sola és la que marca la línia vermella entre la vida i la mort. Potser és pel fet de tenir aquesta personalitat observadora, assossegada, que abans de parlar rumia què ha de dir i com, que salva la vida. Quan parla d'aquells anys, diu que no recorda gaires fets concrets, que els records són boirosos, que no els conserva la memòria, sinó el cos. Appelfeld explica que en sentir la humitat i el soroll de la pluja, en fer un cert moviment o en sentir l'esquena contra un arbre es trasllada lluny i cap el seu interior.

Finalment, acabada la guerra, amb una colla de nois com ell travessa Iugoslàvia fins a arribar a les costes d'Itàlia. Allà coneix un monjo que l'amaga en un monestir. El juny del 1946, amb l'Alià juvenil emigra a Israel. Del 1946 al 1948 estudia a l'escola agrícola d'Ein Karem. Més endavant serveix dos anys a l'exèrcit d'Israel. Quan ja domina l'hebreu, estudia literatura hebrea i ídix a la Universitat Hebrea de Jerusalem; els seus mestres són Martin Buber, Gershom Sholem, Ernest Simon, Yehezkiel Kaufman i Leïb Rochman, el seu gran amic i mestre. És essencial l'amistat amb l'escriptor Shmuel Yosef Agnon, que en una conversa li diu que «el passat, fins i tot el més dur, no és una tara o un fet vergonyós, és un aspecte de la vida», i aquesta reflexió fa que l'any 1950 decideixi escriure, que és el que ha fet tota la vida. I sempre escriu en hebreu, que ell anomena «la seva llengua materna adoptiva».

Aharon Appelfeld, un cop arribat a la terra d'Israel, ha de construir-se una identitat nova. Aprèn l'hebreu, que coneixia vagament de les anades a la sinagoga amb els avis. No deixa de banda l'alemany, la llengua materna, contràriament a d'altres supervivents de la Xoà, que van identificar la llengua alemanya amb l'horror i la barbàrie del nazisme. L'alemany és la llengua de la seva infantesa, el lligam amb els pares morts, amb els primers anys d'existència. Explica al seu llibre *Història d'una vida (Sipur Khaim)* que, quan escriu el diari i parla de la primera infantesa d'abans de la guerra, empra paraules en alemany i en ídix. Quan parla del present, fa servir l'hebreu. No vol esborrar la memòria, com van fer molts dels seus companys per adaptar-se millor al país nou seguint

les consignes d'aquells anys, «oblida la diàspora, arrela't a la terra», o bé «oblida, assimila't». Si esborra la memòria, esborra els pares i les arrels culturals. Aquesta dualitat fa que l'aprenentatge de l'hebreu sigui més lent. De nou li toca haver de lluitar, aquesta vegada, entre el passat i el present, entre la llengua del nou estat o l'ídix de la vella Europa del passat ja inexistent del poble jueu. De l'alemany dels pares a l'hebreu del futur.

Quan l'any 1957, a Israel, retroba el seu pare, se li adreça en alemany, malgrat que tots dos parlen hebreu. Appelfeld, en una entrevista que li fa Michael Gluzman l'any 2000 ho explica així: «Veig una escala i dalt de l'arbre un jueu molt vell... M'hi adreço en alemany i li dic «Herr Appelfeld»? Baixa de l'escala, em mira i no pot dir ni un mot, només el neguen les llàgrimes. Va estar un dia sencer sense poder dir res, només feia un plor poruc. No em diu que és mon pare. No li dic que sóc son fill. Fins ara no he pogut fer-hi res. Els ulls em vessen de llàgrimes. No el puc tocar, aquest tema. No puc. No encara. Potser d'aquí a vint anys podré tocar aquest ferro roent.»

Traduir l'obra d'un autor és la manera de conèixer-lo a fons. El primer acostament a l'escriptor Aharon Appelfeld pot fer pensar que traduir-lo serà senzill perquè el llenguatge en si és planer i utilitza frases curtes, seguint la tradició bíblica. La dificultat rau que en certa manera és com traduir poesia, perquè cada paraula, cada adjectiu, és exactament aquell, està absolutament triat —encara que les paraules en hebreu són polisèmiques i moltes vegades ha de ser el traductor que triï el significat adient al que l'autor vol dir. Com que la llengua que fa servir és un hebreu no gens rebuscat o encarcerat, culte però planer, i amb un vocabulari podríem dir clàssic, sense neologismes, trobar el català adequat va ser per a mi un exercici de tancar els ulls: per trobar la paraula o la frase adient, només em cal aclucar-los i recordar com ho haurien dit els meus pares o els meus avis. Quan t'hi endinses, en el text, t'adones que explica coses esfereïdores senzillament, com si res, i que el que no diu és tan important o més que el que diu. És com quan dibuixes, que has de parar més atenció als buits que als objectes mateixos si vols que el que pintes sigui veritable. Els buits que Appelfeld deixa entre les paraules, entre el que diu i el que no diu, fan la història versemblant. Parla amb delicadesa extrema de situacions i vivències molt dures, sobretot quan els protagonistes són joves, nens moltes vegades, com en el cas d'Hugo, el nen de *Flors d'ombra*, o de Tsili, la noia protagonista de la novel·la homònima.

Ha escrit una quarantena d'obres, la majoria de les quals tenen a veure amb la vida de la població jueva d'Europa abans i després de la Segona Guerra Mundial. En moltes tracta de jueus assimilats que, malgrat això, han d'afrontar el destí de jueus.

Encara que cronològicament forma part de la generació d'escriptors que s'interessen per temes ja no estrictament de la creació de l'estat, sinó universals, ell fa la seva via, el seu camí, sempre lligat a l'entorn de la Xoà, tot i que no en parla directament: la seva escriptura no és autobiogràfica. En paraules seves: «Jo no sóc pas un escriptor de la Xoà i no escric sobre aquest tema; jo escric sobre els homes jueus.»

La trajectòria vital d'Aharon Appelfeld suscita tota mena de preguntes, d'incerteses: la llengua és la pàtria (terra, comunitat ideològica, religió)? La pàtria és la llengua? Quina és la llengua, quan la materna és una, la de la família extensa una altra, la de l'entorn encara una altra i la d'aprenentatge i adopció la definitiva? Quina és la pàtria, la de naixença o la d'adopció? En aquest cas, Aharon Appelfeld, de família jueva, nascut a la Bucovina, ha triat una llengua i una terra diferents de les originals. En definitiva, és un escriptor israelià nascut a Romania de família jueva i que escriu en hebreu.